

Strnadi

// Al Vrezec, Petra Vrh Vrezec

Skupna značilnost strnadov, po kateri hitro prepoznamo predstavnike družine Emberizidae, je trikotno oblikovani kljun. V tokratnem določevalnem kotičku se bomo posvetili le našim gnezdilcem, čeprav se pri nas v zimskem času ali priložnostno pojavljajo še druge vrste, ki jih je v Svetu ptic že predstavil Primož Kmecl v tretji številki 12. letnika. Vsi strnadi, ki vsaj občasno gnezdijo v Sloveniji, sodijo v rod *Emberiza*, tudi veliki strnad (*E. calandra*), ki so ga še do nedavnega uvrščali v rod *Miliaria*. Gre za vrste odprte, negozdne krajine, ki brez izjeme gnezdijo na tleh v zavetju goste zarasti grma ali travne ruše. Pri nas je daleč najpogostejši rumeni strnad (*E. citrinella*), druge vrste pa so le lokalno pogostejše ali celo silno redke. Črnoglav strnad (*E. melanocephala*) velja celo za pri nas izumrlo vrsto, čeprav v zadnjem času opazovani pojoči samci dajejo upanje, da vendarle ni tako. Ironično, prav črnoglav strnad je bil za znanost prvič opisan ravno po primerkih iz Slovenije! Zaradi svojstvenih značilnosti so strnadi dokaj lahko prepoznavna skupina vrst. Z nekaj vaje ob poslušanju posnetkov bo tudi samčje petje enostavno za ločevanje. Gre za razmeroma preproste, glasne in pogosto kovinsko zveneče napeve. Na primer, znani napev samca rumenega strnada spominja na uvodno temo Beethovnovе pete simfonije, kako tudi ne, ko pa si je slavni skladatelj napev izposodil ravno od rumenega strnada. Po drugi strani pa denimo napev velikega strnada zveni, kot bi nekdo potresel s šopom ključev, medtem ko plotni strnad nase opozarja z regljajočim trilčkom.

Določanje: S samci pri določanju ne bomo imeli težav. Dve črnoglav vrsti, črnoglav in trstni strnad (*E. schoeniclus*), sta enostavni: samec prve je rumen, druge pa bel. Trstni strnad ima med našimi strnadi tudi najbolj droben kljun. A pozor, nekatere južne podvrste trstnega strnada, denimo *E. s. reiseri*, so tudi debelokljune, a se pri nas dokaj redko pojavljajo. Nadaljnji dve vrsti sta

sivoglav, vrtni (*E. hortulana*) in skalni strnad (*E. cia*): vrtni z rumenimi brki, skalni pa s črno naglavno progavostjo. Črna progavost na glavi sicer pristoji tudi samcu plotnega strnada (*E. cirrus*), ki pa ima rumeno glavo in črno brado. Rumenoglav je tudi samec rumenega strnada, medtem ko je samec velikega strnada, največji med našimi strnadi, preprostega rjavkastega videza z izrazito širokim kljunom. Samice mnogih vrst so nekako blede podobe samcev. Večjo pozornost pri razlikovanju je treba posvetiti predvsem ločevanju med samico rumenega in samcem ter samico velikega strnada, slednji z obilnejšo postavo in masivnejšim kljunom, ter med rumenim in plotnim strnadom, pri katerem ima samica dobro nakazano naglavno progavost. Za zanesljivejše ločevanje samic in mladostnih ptic pa moramo poseči po podrobnejših določevalnih ključih.

Možnosti opazovanja: Najprimernejši območji za opazovanje strnadov v Sloveniji sta Kras in Istra, kjer domuje kar šest vrst. Tod bomo z nekaj sreče naleteli celo na izjemno redkega črnoglavega strnada, a zgolj med majem in avgustom. Rumeni strnad vse leto naseljuje kulturno krajino z gozdnimi robovi in mejicami po vsej Sloveniji. Celo leto je mogoče pri nas opazovati tudi velikega strnada, ki živi v ekstenzivni kulturni krajini in goličavah, čeprav je pozimi precej redkejši. Plotni strnad živi ob gozdnih jasah in v kulturni krajini pretežno jugozahodne Slovenije, čeprav ga v manjšem številu najdemo tudi drugod po Sloveniji, denimo na Štajerskem. Čez leto lahko na skalnatih območjih, celo sredi gozda, opazimo skalnega strnada, ki je pretežno razširjen spet v jugozahodni Sloveniji, posamič pa tudi drugod. Od aprila do septembra v Sloveniji pojavljajočemu se vrtnemu strnadu pa ustrezajo opuščeni pašniki in gozdna pogorišča na Krasu. Posebej je trstni strnad. Ta v nasprotju z drugimi gnezdí na vlažnih travnikih z redkim trstičjem po vsej Sloveniji in je pri nas sicer redka, a celoletna vrsta.

1: Črnoglav strnad (*Emberiza melanocephala*) je najredkejši med našimi strnadi, ki naj bi domnevno pri nas celo izumrl, čeprav naj bi bil, resnici na ljubo, po Scopoliju kot vrsta prepoznan ravno po primerkih iz Slovenije.

foto: Erik Šinigoj

Strnadi

Ilustracije Jan Hošek

Trstni strnad

(*Emberiza schoeniclus*)

velikost: 13–15,5 cm

posebnosti: vitek, dolgorep

rdečerrjav temno
progast hrbet

bel zunanji rob
repih peres

bela brk
in ovratnik

svetlo rjava
črta nad očmi

prav tako ima
bel brk, vendar
je brez belega
ovratnika

nadočesna proga
svetlo rjava

nadočesna
proga svetlo
rjava

♂
mlad samec

rjavo-bel brk in manj
izrazit ovratnik

ZIMA

♂
odrasel samec

brk in ovratnik čisto bela
(ovratnik manj izrazit kot
spomladi)

POMLAD

♀

Rumeni strnad (*Emberiza citrinella*)

velikost: 15,5–17 cm

močno rumeno
obarvana glava

mlad

POMLAD

♂

mešanica sivo-zelene
in rumene barve

rdečerrjava trtica
(tudi pri samcu)

♀

bel zunanji rob
repih peres

ZIMA

♂ ♀

Skalni strnad (*Emberiza cia*)

velikost: 15–16,5 cm

posebnosti: samice so podobne samcem,
le da so manj izrazito obarvane

vrat in prsi pepelnato
siva

pepelnato siva glava s
črnim progastim vzorcem

na spodnji
strani
pretežno
rjasto rjav

rdečerrjava
trtica brez
prog

Vrtni strnad (*Emberiza hortulana*)

velikost: 15–16,5 cm

posebnosti: samice so skromneje obarvane

rumena obroba
okrog oči

sivorjave proge

po glavi
in prsih
zelenkasto siv

grlo in
brk sta
rumena

♂

♂♀
JESEN

pleča rjava s
črnimi progami

rjast trebuh

POMLAD

Veliki strnad (*Emberiza calandra*)

velikost: 16–19 cm

posebnosti: samca in samice na prostem ne moremo razločiti

močna kljun
in glava

med poleti na kratke
razdalje ima spuščene
noge

brez beline
na globoko
vrezanem repu

Plotni strnad (*Emberiza cirrus*)

velikost: 15–16,5 cm

posebnosti: manjši in s krajšim repom kot rumeni strnad, s sivorjavo in ne rjastorjavo trtico

močno
progasta glava

sivorjava
trtica

♀

vpadljiv naglavni
vzorec

♂

črna kapa
in rumena
spodnja stran

♂

Črnoglavi strnad (*Emberiza melanocephala*)

velikost: 15,5–17,5 cm

posebnosti: je večji od rumenega strnada in nima beline na repu, samice imajo olivnozeleno kapo, spodnjo stran pa rumenkasto sivo in brez prog

Objavo ilustracij so omogočili:

- avtorji ilustracij: Jurij Mikuletič (skalni in črnoglavi strnad), Mike Langman (plotni strnad), Jan Hošek, ČSO (Česká společnost ornitologická) - češki partner BirdLife International (ostali strnadi)
- Alena Klvaňová, urednica revije Ptáci svět; za kar se jim iskreno zahvaljujemo.

Risbo Strnadi si lahko ogledate tudi na spletni strani revije Svet ptic. ●